

ПРОБЛЕМ ДОБРОГ КВАЛИТЕТА И ЗАШТИТЕ ПОТРОШАЧА У СВЕТЛУ НОВИХ ЕКОНОМСКО-ПРАВНИХ РЕШЕЊА У Н Р П

I

Друштвено-привредне поставке актуелне привредне политике у области квалитета

1. Последњих година у Пољској је забележен озбиљан напредак у производњи средстава за производњу и потрошних добара. Само у периоду 1971 — 1975. индустријска производња порасла је за 73%. Знатно су модернизоване машине и уређаји. Већина производа који се појављују на тржишту одликују се савременим конструкционим решењима, све бољом функционалношћу, естетиком и већим употребним вредностима.

И поред тих достигнућа темпо побољшања квалитета производа и даље је незадовољавајући у односу на потенцијалне могућности модернизоване и технички боље опремљене индустрије, а квалитет производа је и даље несразмеран у односу на улагања и растуће потребе друштва. Низ производа, а нарочито производа широке потрошње, и даље се одликује ниским квалитетом. У неким групама производа дошло је чак и до пораста шкарта и до пада производње производа који се обележавају знаком за квалитет „Q” и „I”.

Посматрањем појава које се последњих година јављају на домаћем тржишту може се констатовати да се у многим случајевима манипулише асортиманом и ценама у циљу постизања максималне, мада неоправдане, економске користи. У условима неуравнотеженог тржишта партикуларно експонирање реализованих производа — најлакшег показатеља за реализацију (директно утиче на финансијски резултат предузећа) значило би у пракси поновну оријентацију не толико на квалитет, колико на количину и вредност реализованих производних задатака. У условима монополистичке позиције многих произвођача као и због неравнотеже између потражње и понуде таква оријентација стварала је често тенденције ка:

— смањењу употребних вредности и квалитета производа због смањења трошкова производње, с тим што цене остају на истом нивоу;

— производњи лакших асортимана са аспекта произвођача и производа велике рентабилности без обзира на реалне потребе;

— повећању цена производа под изговором да представљају тржишни новитет, док се у ствари разликују по облику, асортиману и квалитету од аутентичног;

— избегавању производње стварно тражених производа, али мане рентабилних за произвођача;

— незаинтересованости за иновације и техничке прогресе.

И поред тога што са формалног становишта у области заштите потрошача од лоше и некавалитетне робе већ годинама располажемо великим бројем правних прописа и институционално правно-организационе заштите, чији је основни задатак да не допусте производњу и промет производа неоговарајућег квалитета, ипак су робе са овим непожељним особинама заузеле видно место у укупној тржишној понуди. Као последица тих појава на тржишту је настао знатан дефицит тражене робе уз истовремени суфицит некавалитетне робе која не одговара жељама купаца. Појавиле су се супротности између свакодневних интереса купаца и потрошача и интереса предузећа која имају привилегован положај на тржишту и која настоје да свим, па чак и друштвено недозвољеним методама дођу до зараде.

Неприлагођавање производа квалитету траженом од стране потрошача довело је до стварања у трговинама залиха некурентних роба и до веома великог оптерећења привреде губицима услед некавалитетне и нетражене робе. Лош квалитет испоручених роба смањило је тржишну понуду и продубио већ постојеће диспропорције на тржишту, и био је истовремено разлог расипништва сировина и прерађивачких капацитета индустрије, додатно оптерећење трговине, услуга и транспорта. Та непожељна појава изазвала је такође негативно друштвено реаговање — незадовољство купаца и потрошача, реперкусије у спољној трговини итд.

До незадовољавајућег прилагођавања производње потребама као и до спорог напредовања у области квалитета производа довели су следећи разлози:

— недовољно јак утицај досадашњег економско-финансијског система у правцу побољшања квалитета;

— недовољно супротстављање устаљеном систему оријентисаном на количинским ефектима производње;

— сувише слаба веза између побољшања квалитета производње и побољшања синтетичких критерија оцене привредних организација;

— неусавршен систем материјалних стимулација који није подстицао ефикасно у правцу подизања квалитета рада и квалитета производа;

— неусавршени систем цена који није успоставио правилну релацију цена и квалитета производа;

— непостојање јединственог система вредновања и оцена квалитета производа;

— мала ефикасност у раду службе контроле квалитета у индустрији и трговини;

— сувише толерантан и пасиван став трговине према индустрији;

— погрешно уверење да ће у условима тржишног дефицита купац, који се налази у принудној ситуацији и даље толерисати одступања од квалитета утврђеног стандардима и другим документима;

— монолистичка позиција многих произвођача. Привилегован економски положај на неуравнотеженом тржишту, недостатак конкуренције, релативно лака продаја тражених производа итд. Неуравнотежени карактер тржишта (тржиште произвођача — испоручиоца — извршиоца) такође отвара произвођачу могућности да посегне за лакшим — него што је побољшање квалитета — путевима за повећање добити.

2. Проблеми квалитета били су у последње две године у Пољској предмет широке дискусије и друштвене анализе. У резултату те дискусије предузето је низ мера на нивоу државе, ресурса, удружења и предузећа у циљу радикалног побољшања нивоа квалитета индустријских производа. Ове мере заједно са одлукама VII Конгреса ПУРП и одлукама II и V Пленума ЦК ПУРП које се односе на квалитет производа, представљају један од водећих циљева привреде, као услов *sine qua non* пораста ефективности привређивања. Та идеја водиља у актуалној привредној политици и консеквенце које из ње произилазе утицале су да се период 1976 — 1980. назове „петолетка квалитета“, а до овог је дошло из следећих разлога:

— остварен ниво животног стандарда становништва поводије да даљи пораст степена подмиривања друштвених потреба може да се оствари пре свега путем повећања квалитета производа и услуга и бољег прилагођавања производње друштвеним потребама;

—ограниченост резерви фактора производње приморава да се минимализују улагања; Висок квалитет производње је синоним ефективности привређивања и обрнуто, низак квалитет производа значи расипништво производних фактора.

— пораст размене са иностранством и све оштрија конкуренција у међународној робној размени доводе до тога да производи морају да одговарају захтевима квалитета на међународном тржишту.

3. Проблем одговарајућег квалитета има такође капитални значај са становишта оправданих интереса потрошача који су животно заинтересовани да квалитет производа одговара њиховој намени.

Последњих година и у Пољској запажамо повећан интерес законодавца, партијских и владиних органа, економиста и правника за проблематику потрошача. Ово заинтересовање настаје у вези са реализацијом пропотрошачке стратегије друштвено-привредног развоја земље зацртане на VI и VII Конгресу ПУРП и развијене и разрађене у другим партијским и владиним документима — стратегије која потрошњу третира као циљ и полугу социјалистичке производње. У светлу те стратегије побољшање живота становништва и стални развој потрошње постали су кључни задатак привредне политике у наредним годинама. Идеја о бољем подмиривању потреба грађана одразила се такође и у недавно обновљеном чл. 4 Устава НРП као и у одлуци Сејма НРП од 18. XII 1976. године „О петогодишњем друштвено-привредном плану за период 1976 — 1980“ (Сл. лист бр. 39, поз. 226).

Садашња стратегија друштвено-привредног развоја НРП заснована је на тези да је социјалистичка производња, пре свега, процес стварања и развоја употребних вредности оцењених не само са становишта произвођача, већ и са становишта потреба купца-потрошача који се на тржишту јавља као крајњи верификатор друштвене употребљивости понуђених добара. Не ради се, дакле, о производњи ради производње, већ о њеном друштвеном аспект, о њеном значају за привреду. Стављање акцента на употребну вредност при одређивању субјективних критеријума квалитета (захтеви корисника) одговара дефиницији квалитета прихваћеној од стране European Organization for Quality Central, чији је и Пољска такође члан.

Степен подмиривања друштвених потреба почиње да се мери не само квалитетом већ и подобношћу и употребном вредношћу појединих роба и услуга. На формирање јавног мњења о снабдевености материјалним добрима и услугама не утиче само количински пораст понуде и очување формалне равнотеже.

Оцена тржишне равнотеже на основу упоређивања укупног потрошачког фонда и укупне понуде роба и услуга без узимања у обзир конкретне структуре понуде и потражње је недовољна. Ова околност утиче на актуелност и тежину правилног прилагођавања структуре и квалитета производње аутентичним потребама и преференцијама на тржишту. Апсолутно је нетачна, а у високом степену и штетна стара теорија, коју и даље подржавају неки произвођачи, да ће „људи купити све“. Ова теорија не налази потврду у пракси, о чему сведоче све веће залихе робе у трговини и поред знатног пораста куповне моћи грађана као и поред још увек неподмирене потражње многих добара. Ова теорија осим тога не узима у обзир чињеницу да привредни развој земље и пораст друштвених могућности повлачи битне измене у преференцијама и захтевима купаца када су у питању потрошна добра. Тржиште почиње да поставља све више захтева и постепено се мења његов карактер. У резултату тих измена појавио се и потрошач сасвим новог типа, који се принципијелно разликује од потрошача из периода велике дефицитарности роба на тржишту. Многи се артикли не траже више у великим количинама, али се захтева да буду доброг квалитета. Садашња етапа развоја потрошње у Пољској карактерише избор. Ову етапу карактерише знатно веће слободно одлучивање, усмерено на добра вишег степена, на производе бољег квалитета, бољих употребних и естетских вредности. Отуда не добија данас свака производња, свака продаја или услуга друштвену потврду. Могу да се верификују само квалификована производња и продаја, тј. таква производња и продаја која је у потпуности прилагођена аутентичним потребама израженим на тржишту. Садашњи систем управљања и планирања тржишта признаје низ важних функција у текућој координацији структуре производње са структуром потреба потрошача која није у супротности са опшгедруштвеним преференцијама. Правилно подмиривање тих потреба не третира се дачас само у економским категоријама већ и у друштвеним и политичким категоријама, јер преко тржишта друштво оцењује друштвено-економски развој земље.

У том контексту и питање квалитета је важно друштвено-политичко питање. Квалитет производње је неопходна поставка за правилно подмиривање савремених све већих друштвених потреба, а заштита квалитета и заштита права потрошача није само ствар поштовања важећих у тој области правних норми и сачувања постојећег правног поретка, већ је то ствар реализације циља социјалистичке привреде. Услед овог, питања одговарајућег квалитета производа у социјалистичком уређењу није област која може да се анализира само са становишта интереса индустријских и трговачких предузећа. Треба, уосталом, имати у виду да интерес подруштвљеног предузећа, без обзира на економски потенцијал којим располаже — није само себи циљ. У складу са хијерархијом циљева у социјалистичкој привреди интерес предузећа мора да се сматра као средство реализације опште-друштвеног интереса, мора да служи правилном функционисању привреде као целине.

Спречавање експанзије јачих учесника у привредним процесима на рачун слабијих, супротстављање штетном, са друштвеног становишта, праксом монополистичког типа у области асортимана и квалитета производа не реализује се аутоматски, већ захтева свесно деловање државе, која директно формира и контролише пословање подруштвљених предузећа. Вршећи организаторску функцију, држава покреће читав сплет разноврсних средстава која имају за циљ усмеравање делатности подруштвљених привредних организација у друштвено жељеном правцу при чему то усмеравање и супротстављање евентуалним покушајима да се искористи положај на тржишту је релативно лакше и ефикасније од уобичајене интервенције државе у капиталистичкој привреди.

Оријентација на тржиште и потрошача чини да у оквиру свог општег деловања на привредне процесе држава предузима и одређене мере у циљу заштите интереса потрошача, при чему се акције у тој области не ограничавају само на заштиту потрошача репулсивним методама (дефанзивна заштита) тј. методама које треба да спрече потезе који директно погађају потрошача одн. методама које предвиђају негативне последице и санкције у случају таквих потреса, већ обухватају и заштиту потрошача веома ефикасним тзв. креативним методама (офанзивна заштита) чија се суштина своди на стварање (кроз директно задражање у сферу планирања и одлучивања у производњи и на тржишту) таквих економских, организационих и социјалних услова који меће погодати потезима који нарушавају интересе потрошача.

4. Као што се види, систем комплексног управљања квалитетом производње обухвата низ момената техничке, економске, организационе, психолошке и правне природе. Са правног аспекта стимулисање, оцена и заштита одговарајућег квалитета спада у различите правне области. Грађанско право се концентрише на питањима имовинске одговорности због неодговарајућег квалитета (јемство, гаранција, уговорне казне, надокнаде). Ова заштита по својој суштини спада у домен казнено-правних прописа и оних прописа из области радног права који третирају санкције за несавесне или лоше изведене радове. Грађанско-правни и казнено-правни инструменти заштите квалитета и заштите потрошача акти-

вирају се у случају када имамо посла са производима лошег квалитета и са нарушавањем права потрошача и његовог интереса. Имајући у виду наведене методе заштите потрошача треба констатовати да правна заштита не треба да се ограничи само на дефанзивној заштити купца, потрошача, корисника. Право треба да обезбеди одговарајући квалитет стварањем услова за постизање жељеног квалитета. То је, дакле, домен административног и финансијског права, јер у оквиру те две правне области одражавају се одређена економско-финансијска и организациона решења у области одређивања квалитета.

Изгледа ипак, да се не може прецењивати улога самог права у комплексном одређивању квалитета у индустријској производњи, јер ефикасност правних решења зависи од економско-правног система, од метода и критеријума оцене рада привредних организација. Чак и најсавршеније законодавство и разрађени правни инструменти у области стимулисања и заштите квалитета неће у пракси бити сасвим ефикасни ако економско-правни систем омогућава ситуацију у којој ће предузећа бити заинтересована да остваре велике користи не настојећи да подигну квалитет производње.

Од ове чињенице је пошао законодавац када је учинио конкретне легислативне кораке у циљу реализације одлука VII Конгреса и V Пленума ЦК ПУРП. Два нова правна акта, донета у области квалитета — Одлука бр. 206 Министарског Савета од 30. IX 1976. године о побољшању квалитета индустријских производа и Одлука бр. 48 Министарског Савета од 18. III 1977. о модификацији система функционисања државних привредних организација сагласно циљевима и условима реализације националног друштвено-привредног плана за период 1976 — 1980., заједно са извршним прописима донетим на основу ових аката — дефинишу нове принципе квалитета производа, стим што изразиту предност не дају административним уредбама и наредбама, већ управо економско-финансијским инструментима. Уопште узев, може се констатовати, да је суштина нових решења у томе што се у систем функционисања предузећа, с једне стране, уграђује стимулативније него до сада, позитивни импулси, а с друге стране, оштрије него до сада економске санкције које чине производњу лошег квалитета нерентабилну за произвођача.

Пре него што пређемо на карактерисање суштине нових економско-правних инструмената који стимулишу пораст квалитета индустријских производа и који су нашли свој одраз у горе цитираним одлукама бр. 206. и 48. Министарског Савета, као и у прописима издатим на основу тих одлука, желимо да окренемо пажњу још на једну околност.

Остварење друштвено-привредних циљева у области побољшања квалитета производње и заштита интереса потрошача наведених у тач. 2 и 3, као и чињеница да тржишни механизам сам по себи није у стању да обезбеди довољно стимулисање квалитета производње (нема аутентичне конкуренције између произвођача, ограничене су могућности утицања на квалитет домаће производње путем конкурентног увоза, понуда је увек мања од потражње) захтевају *централно управљање квалитетом производње* у све три основне фазе — у фази претпроизводње, производње и

постпроизводње. Істина, у новом економско-фінансијском систему који је уведен Одлуком бр. 329 Министарског Савета од 22. XII 1972. године о спровођењу комплексних економско-фінансијских принципа у неким јединицама и привредним организацијама, велике привредне организације добиле су у оквиру процеса децентрализације доста широка овлашћења у области одређивања квалитета производа.

Централно одређивање квалитета обухвата три главне области и то:

- давање привредним организацијама задатака у области подизања квалитета производа из центра,

- примена економско-фінансијских инструмената који стимулишу извршење тих задатака; ови инструменти у условима социјалистичке привреде замењују капиталистички механизам конкуренције који приморава произвођаче да постижу висок квалитет и модернизују производњу,

- одређивање метода (организационих решења) за постизање бољег квалитета и оцена степена побољшања квалитета.

У Пољској као и у другим социјалистичким државама примењују се паралелно две форме стимулсања произвођача ради побољшања квалитета и модернизовања производње, а то су:

- *посредно стимулсање* кроз добит као синтетичко мерило пословања произвођача,

- *непосредно стимулсање* везано са оценом квалитета и савременошћу производње.

У првом случају, ниво остварене добити условљен је квалитетом и савременошћу производа. Ову условљеност обезбеђује примена следећих инструмената:

- при формирању цена узима се у обзир квалитет и савременост производње нпр. тзв. цена за новитет, преференције за производе који носе знак квалитета и тд.,

- опорезивање привредних јединица врши се зависно од квалитета; нпр. примењују се порсеке олакшице за производе високог квалитета или веће опорезивање застареле производње;

- преференције и тежи услови у оквиру кредитног ситета;

- средстава која произилазе из уговора између произвођача и купца као што су уговорне казне, надокнаде, трошкови поправке у гарантном року и рекламације.

У другом случају дају се организацијама плански задаци из области побољшања квалитета, а добит произвођача (колектива) зависи директно од квалитета и савремености производње и добија се у облику нпр. награда чија висина зависи од учешћа производа који носи знак квалитета у односу на укупну производњу и шкарт.

Треба на крају подвући да одлука Министарског Савета бр. 206 као главни принцип истиче *пуну одговорност произвођача за квалитет производа*. Квалитет не може да се контролише у трговини (таква контрола може само да да оценом *ex post*), а рекламације, уговорне казне и надокнаде неће заменити квалитет. Увођење у робни промет производа неодговарајућег квалитета доводи једино до повећања губитака у при-

вреди који настају још у моменту производње производа лошег квалитета.

II

Нова решења у индустрији

1. Планирање квалитета

Једно од основних средстава праћења квалитета производње, које се примењује у социјалистичким земљама јесте да се привредним организацијама дају плански задаци у области побољшања квалитета. Реализујући одредбе одлуке бр. 206 Министарског Савета по први пут су у нашој земљи унети у национални друштвено-привредни план — почев од 1978. године — задаци из области квалитета производа за привредне ресурсе. Ови задаци су у Пољској изражени помоћу индекса процентног учешћа производа за потребе снабдевања и тржишта. Колико су претходно плански показатељи производње били оријентациони и имали карактер препоруке, толико сада имају карактер директиве која апсолутно обавезује, и имају исту снагу као показатељи количине, асортимана и вредности. Неизвршење датих задатака у области квалитета повлачи за собом негативне финансијске последице за привредне организације. Повлачи, дакле, смањење фонда плата и добит. Ово решење је ипак најправилније, јер извршење плана искључиво са аспекта количина ставља у привилегован положај произвођача и у односу на бригу о интересима потрошача.

2. Нови принципи оцене квалитета производа

Инструмент који омогућава држави да се директно умеша у процес одређивања квалитета путем увођења конкретних задатака у друштвено-привредне планове, је између осталих, и систем квалификације квалитета производа, тј. систем оцене квалитета и савремености производа. Овим системом допремају се централним органима конкретне информације о квалитету и савремености индустријских производа, као неопходан услов стимулисања подизања квалитета. Примена, одређених преференција и санкција захтева претходну квалификацију производа.

Сада је тај проблем регулисан одлуком бр. 137 Министарског Савета од 9. IX 1977. године о јединственим принципима класификације квалитета и обележавања производа (П.М. бр. 23, поз.120). Овом одлуком сва питања везана за класификацију квалитета поверена су Пољском комитету за стандарде и мере као централној институцији, независној од произвођача и потрошача, која гарантује објективност у оцењивању и испитивању квалитета. Одлука задржава раније уведене ознаке производа знаком за квалитет „Q” или „I”. Критеријуми за квалификацију квалитета обухватају како употребне особине предмета важне са стано-

вишта потрошача-корисника (као што су трајност, сигурност и естетика), гако и захтева из државних стандарда. По овим критеријумима производ мора да одговара стандардима и захтевима који произилазе из норми и препорука СЕВ-а и других међународних организација и да буде упоредив по квалитету са одговарајућим производима који се убрајају у висок или највиши светски стандард.

Државним знаком за квалитет „Q” могу да буду обележени производи који у потпуности одговарају захтевима корисника нарочито по техничко-употребним одликама, облику и савременим решењима на највишем светском нивоу у тој групи предмета при друштвено оправданим трошковима производње.

Државним знаком за квалитет „I” могу да буду обележени производи који се налазе на нивоу производа водећих иностраних произвођача и који испуњавају захтеве корисника у области савремених техничких решења, употребних вредности и естетике. Остали производи треба да буду произведени у складу са државним стандардима или другим детаљним прописима и да носе знак који указује да одговарају том стандарду. Производи чији неодговарајући квалитет може да представља опасност по живот, здравље, имовину корисника или природну средину, треба да носе одговарајући знак упозорења на опасност. Производи који нису у складу са стандардима и захтевима сигурности треба да буду поправљени или повучени из производње и промета.

Одлука Министарског Савета бр. 137 уводи неколико битних измена у поређењу са претходно важећим принципима у области квалификације квалитета индустријских производа. Као прво, до сада је у Пољској произвођач добровољно упућивао производ на оцену и квалификацију квалитета (изузетак су представљали производи обележени контролним знаком — знаком безбедност). Сада је — прихватајући решења која обавезују у другим социјалистичким земљама — уведен принцип да производи од друштвено-економског значаја за националну привреду као и производи који морају да имају одговарајући квалитет из спољно-трговинских разлога, *обавезно подлежу квалификацији квалитета*. Листу производа који подлежу обавезној оцени и класификацији потврђује Министарски Савет. Производи који нису обухваћени том листом могу да добију знак квалитета на принципу добровољности. Увођење обавезних државних знакова за квалитет треба сматрати као озбиљан корак на путу остваривања стварног напретка у области подизања нивоа квалитета у индустријској производњи.

Важна новина је што јединственој и обавезној квалификацији квалитета не подлежу само, као што су до сада били, готови производи, већ и производи у области снабдевања и инвестиција. Овде треба посебно подвући сировине, материјале, делове, подсклопове, склопове и амбалажу, дакле елементи који су од значаја за квалитет финалних производа.

Одлука предвиђа економске санкције према произвођачима који: — пуштају у промет производе који не испуњавају критеријуме за њих предвиђене,

— у одређеном року производ који подлеже обавезној квалификацији не упуте на утврђивање квалитета,

— не остваре предвиђени ниво квалитета за производе који подлежу обавезној квалификацији.

Осим тога треба напоменути да Одлука бр. 206 Министарског Савета из 1976. године, најављује увођење у праксу концепције знака фирме за квалитет тзн. знака који се по добровољном пријављивању за оцену даје целој фирми у случају када је њена укупна производња на високом нивоу. Поседовање таквог знака обезбеђивало би предузећу знатне преференције у области цена, добити, плата, премија.

3. Оцена као стимуланс квалитета тржишних производа

Важан инструмент деловања на квалитет производа и услуга је политика цена. Ово деловање углавном се врши путем одређивања различитих цена у зависности од квалитета и савремености производње и путем примењивања тзв. цена за новитет.

У досадашњем финансијском систему цена није било довољно економских стимуланса који су побуђивали произвођача да добије знак квалитета. Као последица тог стања ствари забележен је у пракси велики пад интересовања да се интерес потрошача заштити знаком квалитета. Истовремено предузећа су веома интензивно почела да користе призната им права да утврђују цене на име модернизације производа. Та врста цена утврђених на нивоу који обезбеђује понуду у потражњу за дати производ, који опет није морао да испуњава захтеве високог квалитета, деловале су за њих веома стимулативно и омогућавале постизање веће добити. Произвођачима је било рентабилније да тржишту понуде аутентичан или чак „привидан” новитет по одговарајућој вишој цени, него да настоје да добију знак квалитета.

Нови правни акти који реализују ставове из Одлуке бр. 206 Министарског Савета нивелишу горњу разлику у рентабилности и врло консеквентно повезују цену са квалитетом. Основни значај у тој материји имају следећи правни акти: Одлука бр. 46 МС од 5. III 1976. о финансијском привређивању индустријских и грађевинско-монтажних државних привредних организација обухваћених централним планом (Пољски Монитор 15, поз. 17 и бр. 27, поз. 118); Наредба бр. 42 Председника Државне комисије за цене од 31. XII 1976. о коришћењу цена у циљу побољшања квалитета индустријских производа (Сл. Лист ДКЦ бр. 3 из 1977. године); Наредба бр. 7 Министра Финансија од 18. II 1977. године о финансијским стимулансима за продају производа који носе знак квалитета као и о додатном порезу на промет за производе који не носе контролни знак (Сл. Лист Мин. Фис. бр. 1 из 1977.); Одлука бр. 55 Министарског Савета од 1. IV 1977. о малопродајним ценама модних артикала као и тржишних новитета (Пољски Монитор бр. 11, поз. 65).

Навешћемо неколико најбитнијих решења у области финансија и цена везаних за ово излагање, а садржаних у горе наведеним правним актима.

Од 1. I 1977. године уведен је принцип да се одобравају више цене за производе који су после тог датума добили знак квалитета. Наиме, органи овлашћени за утврђивање цена могу да одреде малопродајне цене за производе који носе знак квалитета на следећи начин: 10% више у односу на идентични производ који не носи знак квалитета за производ са знаком „Q”, одн. 5% више са знаком квалитета „I”. У случају када из друштвених разлога није препоручљиво да се произвођачу обезбеде преференције у виду повећања малопродајних цена артикала означених знаком квалитета, предузећу се обезбеђују додатне добити у виду:

— смањења пореза на промет (пореске олакшице). Износ пореза (за обрачунски период) умањује се код производа који носе знак „Q” за 150% од полазног износа марже добити, а код производа који носе знак „I” — 75% од тог износа,

— накнадних дотација за дотиране производе.

Горе наведене преференције приближне су онима које произвођач добије у резултату повећања малопродајне цене.

Независно од доста високих преференција за поседовање знака „Q” и „I”, уване су финансијске санкције уколико производ не поседује знак који одговара захтевима стандарда. Уколико производ који није добио тај знак и поред постојања обавезе да га добије, условно буде пуштен у промет (док се не уклоне грешке и недостаци), произвођач је обавезан да плати додатни порез на промет. Аналогно томе, произвођач губи дотације уколико исте ужива. У пракси то значи да се произвођач ослобађа сваке нормативне добити што служи као противмера за пуштање у промет производа који не одговарају стандардима.

Једна од санкција у односу на произвођача због ниског квалитета производње је и увођење већег него до сада разликовања цена између I класе и нижих класа; до сада постојеће разлике у ценама између најквалитетнијих и лоших производа нису стимулисале пораст производње високе класе на одговарајући начин. Сада разлика у цени између I и II класе треба да се креће у границама 10 — 20%, а производ III класе не само да треба да има нижу цену од производа II класе, већ и не треба да доноси добит произвођачу.

Посебна форма за стимулисање квалитета и новитета у производњи су тзв. *цене за новитет*. Циљ ових цена је да подстакну произвођаче да производе атрактивна, модерна, по асортиману богата потрошачка добра. То су цене равнотеже, а ниво им диктира тржиште. Утврђују се на нивоу који обезбеђује уравнотежење понуде и потражње и који обезбеђује произвођачу висину добити сходно атрактивности производа. Један од битних недостатака досадашњих цена за новитет састојао се у томе што нису били јасно прецизирани критеријуми за утврђивање новитета као и што те цене нису биле везане како треба за квалитет производа. Такво стање омогућавало је да произвођачи у основи неконтролисано ланси-

рају разноврсне псеудоновитете на изразиту штету потрошача. Том при видном прогресу и псеудомодернизацији као и злоупотреби етикете „новитет“ ставља тачку Одлука бр. 134 Министарског Савета од 7. IX 1977. године о принципима припремања и освајања производње нових и модернизованих индустријских производа (Пољски Монитор бр. 23, поз. 119) као и већ поменута Одлука бр. 55 Министарског Савета од 1. IV 1977. о мало-продајним ценама модних артикала и новитета на тржишту. Ови акти, дефинишући опште критеријуме и појмове као: „квалитет индустријског производа“, „нови производ“, „модернизовани производ“, „тржишни новитет“, „модни артикал“ — обавезала су истовремено компетентне министре који надзиру произвођаче да детаљно, у споразуму са Министром за унутрашњу трговину и услуге, као и Председником државне комисије за цене одреде критеријуме којима треба да одговарају производи који се третирају као новитет на тржишту.

Као што смо већ рекли, тржишни новитети у досадашњем систему нису се одликовали довољним квалитетом. Ради елиминисања тих неповољних појава Одлука бр. 55 Министарског Савета из 1977. године диференцира период у којем произвођач може да ужива додатне користи на име тржишног новитета условљавајући тај период квалификацијом квалитета. Наиме, тржишни новитети који током прве године нису добили знак квалитета „I“ или „Q“, и поред тога што подлежу обавезној квалификацији квалитета, могу за произвођача да представљају извор додатних преференција само у току једне године. Ако се ради о артиклима који не подлежу обавезној квалификацији квалитета овај период износи 2 године. Међутим, новитети који су у првој години добили знак квалитета могу произвођачу да доносе додатне користи током три године.

Са становишта заштите интереса потрошача важно је да привредне организације утврде и примењују цену која стоји у правој релацији према квалитету производа и која је у складу са обавезујућим прописима у тој области. Овај проблем улази у домен *контроле цена* нормиране Одлуком бр. 79 Министарског Савета од 2. IV 1976. године о контроли цена (Пољски Монитор бр. 19, поз. 84). Овом одлуком проширује се област контроле цена и предвиђа се примена разних врста санкција у случају утврђивања злоупотребе нпр. промене цена, одузимање произвођачу права да формира цене, службене санкције и санкције у области премија). Добит остварена применом неодговарајуће цене представља неосновану добит и одузима се у корист буџета, а одузета сума умањује финансијски резултат произвођача.

4. Измене у финансирању трошкова поправки у гаранцији

Институција гаранције, предвиђена прописима грађанског права, може да се искористи као инструмент за подизање квалитета производа под условом да су произвођачи директно заинтересовани висином трошкова поправки у гаранцији, а ово може да се постигне било тиме што

ће им се организационо поверити извршавање поправки или што ће се успоставити одговарајући организационо-финансијски односи између произвођача и специјализованих сервиса. Досадашња решења у тој области тешко се могу оценити као правилна, јер су иста неутрализовала утицај трошкова поправки у гаранцији на финансијски резултат произвођача.

Ови су трошкови, наиме, били покривани из посебног фонда формираног од марже на сопствене трошкове производње производа обухваћених гаранцијом. Имајући у виду да трошкови представљају основни део малопродајне цене, трошкове рекламације и поправке покривали су у суштини потрошачи. Овакво стање промењено је када је на снагу ступила Наредба Министра финансија од 18. XII 1976. године о принципима финансирања трошкова поправки у гаранцији (Пољски Монитор из 1977., бр. 1, поз. 6). Овом Наредбом укинут је поменути фонд и уведен веома правилан принцип према којем све поправке у гарантном року оптерећују искључиво произвођача- умањујући директно његов финансијски резултат (добит) и умањујући самим тим пораст фонда плата.

5. Средства банкарског деловања на квалитет производње

У светлу актуалних економско-правних решења створене су такође веома ефикасне могућности за деловање банке на квалитет производње. Основни значај у тој области има Одлука бр. 44 Министарског Савета од 5. III 1967. године о принципима одобравања банкарских кредита (Пољски Монитор бр. 15, поз. 68). Наиме, у случају да се у привређивању предузећа констатују битне неправилности изражене између осталог у високом учешћу изван нормативних залиха, лошег квалитета производа, изменама асортимана на штету потрошача или друштвених интереса, банка је обавезна да примењује средства у области кредитирања, тј. да прописује отежане услове кредитирања. Деловање банке у области кредитирања може да има следеће видове: неодобравање кредита, захтев да се одобрени кредит раније отплати, принудна наплата кредитног задужења, повећање каматне стопе, укидање кредита за експлоатацију. Посебан значај има одређивање високе камате на прекомерне залихе готових роба код произвођача. Камате на ову робу умањују финансијски резултат произвођача.

6. Верификација добити

У систему одређивања квалитета укомпонована је краз норме финансијског права институција верификација добити чији је циљ да из опште суме добити елиминира добит стечену на недозвољен начин или на начин независан од предузећа. У складу са чл. 20 већ наведене Одлуке бр. 46 Министарског Савета од 5. III 1976. године, за неоправдану добит сматра се добит створена на начин који нарушава важеће прописе или

друштвени интерес, а постигнута је применом неодговарајућих цена и тарифа или смањењем квалитета производа у односу на обавезујуће стандарде. У случају да се неодговарајући квалитет испоји у продатој производњи (ово се закључује на основу рекламација купаца или оцена контролних органа), неоправдана добит у висини 100 или чак 150% прелива се у буџет.

7. Корелација синтетског мерила — реализоване производње

Важну улогу у обезбеђивању одговарајућег нивоа квалитета индустријске производње треба да одиграју недавно извршене измене у формули реализоване производње (финансијском резултату привредних организација. На бази већ наведене Одлуке бр. 48 Министарског Савета од 18. III 1977. године, Председник Комисије за планирање при Министарском Савету издао је две наредбе 6. V 1977. године којима су обухваћене поменуте измене, а наиме: Наредбу бр. 14 о принципима утврђивања и обрачунавања реализоване производње и расположивог фонда плата у јединицама и привредним организацијама и Наредбу бр. 15 о утврђивању економско-финансијских норматива за привредне организације. У складу са модификованим принципима економско-финансијског система привредних организација основно синтетско мерило (реализована производња), које директно има утицај на повећање фонда плата, умањује се у претметној обрачунској години за:

- вредност неоправдано стечене добити,
- вредност изван нормативних губитака на име неодговарајућег квалитета (погоршање квалитета производа, трошкови поправљивог и непоправљивог шкарта, трошкови рекламација и поправки у гарантном року, попусти и бонификације, трошкови због непреузимања робе од стране купца, трошкови чувања и прераде враћених производа и др.),
- вредност негативног салда уговорних казни због неодговарајућег квалитета и неблаговремених испорука (разлика између плаћених и остварених уговорних казни),
- вредност 30% уговорних казни плаћених купцима из горе наведених разлога.

8. Коришћење система стимулisaња и материјалних санкција

У до сада важећем систему премија и награда материјални стимуланси везани за квалитет производа били су сувише слаби у поређењу са стимулансима везаним за количинско (вредносно) извршење планских задатака. Одлука бр. 206 Министарског Савета обавезује Министра за рад, плате и социјална питања да у тој области изврши неопходне измене. У Директивама о примени материјалних стимулација у циљу

побољшања квалитета индустријских производа од 17. II 1976. године, Министар је покренуо увођење тих измена (Сл. Лист бр. 9 од 1976.). Основни стимуланс којим се на предузеће делује у правцу подизања квалитета јесу плате. Фонд плата условљен је динамиком синтетског мерила — добити, у зависности од величине реализоване производње. Умањење тог мерила ваннормативним губицима на име слабијег квалитета производа, шкарта и поправки у гарантном року, уговорних казни плаћених због неодговарајућег квалитета итд., директно утиче на умањење фонда плата. Независно од ограничења динамике реализоване производње (добити) због лошег квалитета уведена је обавеза да се изврши преглед до сада примењиваних форми награђивања радника и материјалних стимулација у циљу елиминисања свих оних решења које не погодују подизању квалитета производа. Наложено је да основно мерило за награђивање не буде количина већ квалитет. Као пример за ово може да послужи увођење премије за „побољшање“ квалитета. Средства за додатне премије, осим оних којима располаже предузеће, могу да се остварују из специјалног фонда министра за унутрашњу трговину и услуге (премије за произвођаче који активирају производњу високог квалитета тражену на тржишту) као и из фондова за награде којима располаже министарство.

Одлука бр. 206 Министарског Савета такође подвлачи да је неопходно да се примењују санкције из чл. 82 и 124 — 114 Закона о раду уколико се утврди кривица радника за смањење квалитета или услуге (материјална одговорност за нанету штету, смањење или недавање примања). Захтев да се одговара за квалитет рада и квалитет производње обухваћен је и наредбом Председника Министарског Савета од 24. VII 1976. године о основним принципима изрицања новчаних казни и начину њиховог спровођења од стране Највише коморе за контролу (Сл. Лист бр. 28, поз. 168). На основу те наредбе Комора је добила право да изриче индивидуалне новчане казне (у висини до 25.000 зл) лицима одговорним између осталог, за производњу или пуштање у промет производа лошег квалитета. Важно, мада помоћно средство у борби са производњом лошег квалитета, је и чл. 127 Кривичног закона који говори о лошем привређивању као преступу као и о службеној и дисциплинској одговорности лица кривих за немарности у процесу стварања друштвено очекиваног квалитета производње.

9. Остала средства обезбеђења квалитета у индустријској производњи

У оквиру овог реферата није могуће окарактерисати сва средства и нове акценте у области стимулисања квалитета у индустријској производњи. Због тога ћемо се на крају прегледа примењених решења у индустрији ограничити само на навођењу осталих, такође важних, подухвата у циљу побољшања квалитета производа:

— јачање службе контроле квалитета у индустрији уведене Одлуком бр. 122 Министарског Савета од 3. VIII 1970. о принципима организације контроле квалитета у индустријским предузећима (Пољски Монитор бр. 27, поз. 222) као и Наредбом Министра грађевинарства и индустрије грађевинских материјала од 29. IX 1976. године о контроли квалитета (Сл. лист Мин. Грађ. бр. 7 из 1976);

— развој индустријског дизајна (Одлука бр. 57 Министарског Савета од 8. IV 1977. године (Пољски Монитор бр. 10, поз. 62);

— Повећање ефикасности утицаја стандарда и мера на квалитет производње као и већа дисциплина у примени и праћењу обавезујућих стандарда;

— усавршавање система утицаја на квалитет у производњи нарочито за време транспорта, ускладиштења, дистрибуције, продаје, квалитативног пријема, сервисирања и услуга.

На крају треба рећи да је по узору на решења у индустријској производњи, наведена у другом поглављу овог реферата, Министарски Савет Одлуком бр. 4 од 6. I 1978. године о увођењу новог економско-финансијског система у грађевинарству, увео од ове године слична решења у области грађевинско-монтажне производње. Нови систем у грађевинарству, раскидајући са годинама примењиваним принципима да се грађевинска предузећа оцењују на основу вредности глобалне производње (вредност прераде као бруто показатељ) замењује га нето показатељем или — исто као у индустрији — вредношћу реализоване производње, и садржи низ финансијско-платежних инструмената и стимулација који утичу на квалитет грађевинских радова.

III

Нова решења и трендови у сарадњи између индустрије и трговине

Важна улога у садашњој битци за квалитет производње припада подруштвеној трговини која, повезујући произвођача са купцима, треба да остварује и штити интерес потрошача. Између заштите интереса потрошача и функционисања система сарадње између индустријских јединица и трговине, постоји веома чврста веза. У сфери узајамних контаката производних предузећа и трговине разматрају се проблеми и предузимају акције које имају директан или индиректан значај на количину и квалитет произведених роба. Из тог разлога у последње време у правним актима запажамо нове трендове у односу на трговину. Исто тако и у владиним и ресорним програмима за побољшање квалитета уочавамо нова решења и другачије постављене акценте ако се ради о сарадњи између индустрије и трговине. Ова решења претпостављају да унутрашња трговина не треба да буде само пасивни извршилац дистрибуције, већ може и треба да буде сурганизатор понуде у фазама које претходе дистрибуцији. По овим решењима роба из индустрије не одлази у трговину на основу административних наредби које немају ничег заједничког са

економиком промета, већ се роба преузима на основу избора и жеља крајњих купаца. Трговина треба да купује робе на бази претпоставке да роба није произведена ради реализације плана производње, већ ради реализације плана продаје робе произвођача који имају право да слободно бирају робу. Ради се, дакле, о томе да трговина не буде обичан и механички посредник произвођача, већ да сама, као гарант интереса потрошача, активно утиче на величину, асортиман и квалитет производње за тржиште. Треба приметити да су организационе измене у организационој структури унутрашње трговине извршене последњих неколико година (формирање великих трговачких предузећа) повећале ранг и тржишну продорну моћ трговинских јединица, стварајући самим тим трговинским предузећима веће могућности и шансе за партнерске контакте са индустријом.

1. У садашњем систему сарадње индустрије са трговином велики значај приписује се *уговорима о испоруци (продаји)*. У систему уговора који рационално функционише постиже се основна форма информација о усклађености индустријске делатности са друштвеним потребама. Уговори између индустрије и трговине треба да постану инструмент побољшања снабдевања, инструмент утицаја на понуду која ће све више одговарати потражњи и њеним трендовима развоја. Директна повезаност индустрије и трговине треба да буду трећи друштвени механизам — поред централног плана и тржишта — који прилагођава и координира понуду и потражњу. Коришћење уговора за циљеве планирања тржишне производње има задатак да по хоризонталној линији јача спрегу између структуре друштвених потреба и структуре производње као и да јача ех анте позиције купаца — у фази програмирања и планирања производње. Јер, ех пост, када већ имамо посла са neodговарајућом производњом, касно је за стицање интереса потрошача и националне привреде. Пошто се трговина јавља — или треба да се јавља — као представник и заштитник интереса потрошача и купаца, уговор закључен између индустрије и трговина јавља — или треба да се јавља — као представник и заштитник структуру понуде. У настојању да се појача ранг и улога уговора у националној привреди нова решења условљавају резултате оценовања произвођача од степена реализације закључених уговора са посебном пажњом посвећеном квалитету, асортиману и терминима испорука (види на пр. Писмо бр. 22 Председника Министарског Савета од 6. V 1978. године о већој дисциплини у реализацији уговора о продаји и испоруци роба).

2. Посебни задаци постављени су такође трговинским службама за квалитативни пријем, које, истина, не стварају квалитет, али могу и треба да буду важан инструмент трговине у заштити потрошача од куповине робе neodговарајућег квалитета. Трговина, као последња карика за верификацију квалитета пре него што се роба стави на располагање потрошачима, обавезна је да максимално поопштри контролу квалитета и консеквентно примењује сва овлашћења за обуставу пријема неисправне робе као и да примењује према потрошачу сва средства предвиђена правом. За трговинске организације предвиђене су оштре финансијске санк-

ције због пријема робе чија су употребна својства битно смањена (на пр. на име буџета плаћају се казне у висини 10% фактурисане вредности те робе). Осим тога развија се систем по коме трговина директно код произвођача врши верификацију тржишне производње по асортиману и квалитету. Овакав систем омогућава трговини да се супротстави евентуалном либерализму индустријске службе квалитета и са више аспеката обезбеђује увид трговине у завршне етапе производње оцењиваног производа.

3. Према до сада примењиваним принципима основни значај за произвођача имало је извршење акта продаје (доставе) роба трговинској јединици. На овај начин слабио је интерес за даљу судбину производа тј. да ли је роба стварно продата потрошачу или мора да се распродаје итд. Продаја на тој етапи означавала је да произвођач аутоматски добија право да дату производњу рачуна у реализацију плана и да је убаци у фонд плата. Да би се повећали одговорност произвођача за квалитет тржишних производа министар за унутрашњу трговину и услуге и министар финансија издали су Наредбу од 12. III 1977. године о пријему за продају од стране подруштвене јединице унутрашње трговине индустријских тржишних роба које произвођач није испоручио у складу са Уговором (Пољски Монитор бр. 7, поз. 49). Овом је наредбом предвиђено да у случају ако произвођач испоручи тржишне робе које нису у складу са уговором или Пољским стандардом или струковном нормом због измене сировина, материјала, подсклопова, узорака, нумерације, типа итд., чиме се на битан начин смањује комерцијална вредност роба, јединица спољне трговине може да одступи од уговора о продаји или испоруци и прими робу за продају *једино под условима комисионе продаје* за период од 3 месеца по цени која одговара стварном квалитету робе. Роба примљена у комисион код произвођача се не рачуна као продата нити у евиденцији нити у извештајима о извршењу плана и до времена док се не прода потрошачу третира се као производ изван предузећа. Уколико у току 3 месеца роба дата у комисион не нађе купца, трговина може да је третира као робу која се тешко продаје и да је стави на располагање произвођачу, или у договору са њим да изврши даље смањење цене, при чему губици везани са тим иду на терет произвођача.

4. Министар за унутрашњу трговину и услуге предузео је последњих година низ других мера у циљу спречавања појаве на домаћем тржишту роба неодговарајућег квалитета. Посебну пажњу заслужује често коришћење права да се свим подруштвеним трговинским организацијама *забрани куповина* конкретних роба неодговарајућег квалитета као и права да се од компетентних министара под чији надзор спадају произвођачи захтева да *забране производњу* тих роба. Ова права даје Одлука бр. 355 Министарског Савета од 19. IX 1958. године о обезбеђивању одговарајућег квалитета роба предвиђених за снабдевање становништва (Пољски Монитор бр. 77, поз. 450) и Наредба Министарског Савета од 29. XI 1976. о делокругу рада министра за унутрашњу трговину и услуге (Сл. лист бр. 38, поз. 222).

5. Нови прописи предвиђају да специјално за то формиран орган уз учешће друштвеног фактора обавезно прегледа све производе пријављене за излагање. Роба чији су узорци након тог прегледа дисквалификовани ни може да буде предмет уговарања са трговином.

6. Нови облик старања индустрије о квалитету производа у постпроизводњи који има за циљ да се у малопродајној мрежи задрже искључиво најквалитетнији производ чине споразуми закључени између Министра за унутрашњу трговину и услуге и министра ресора који произведе за потребе домаћег тржишта о повлачењу из малопродајне трговинске мреже оштећених роба и роба неодговарајућег квалитета, којима се предавиђа пуна одговорност произвођача за дораду производа повучених из малопродајне мреже. Са неким индустријским ресорима ресор унутрашње трговине потписао је споразум о томе да се сваке године заједнички изврши инвентар робних залиха у радњама и магацинима да би се оценила погодност тих роба за продају.

IV

Улога пресуда арбитраже у заштити тржишта и квалитета производње

Акције у циљу подизања квалитета производње консеквентно се предузимају у свим областима наше привреде. Знатну улогу имају такође и правне мере примењене према произвођачу неисправних роба. Отуда проблематика квалитета заузима важно место у арбитражи. Разматрајући предуговорне спорове као и имовинске спорове између трговинских организација и предузећа која производе за домаће тржиште, арбитража има у виду и штити интересе потрошача, детерминисане актуалном пропотрошачком привредном политиком. Од давнина је у судству прихваћен принцип да роба пре свега треба да има својства која произилазе из њене намене. Ако не испуњава тај захтев роба се квалификује као неисправна чак и у случају када одговара захтевима стандарда. За деловање на произвођача неисправне робе у правцу побољшања квалитета служе разноврсне правне институције као што су јемство, гаранција, систем уговорних казни, општи принципи одговорности *ex contractu* као и одговорност за недозвољени чин.

У последње време нарочито је изражена у судству тенденција ка пооштравању и проширивању основа грађанско-правне одговорности произвођача за неисправности на роби које се шаље на тржиште. У судству се посебна пажња поклања оптималном коришћењу уговорних казни као инструмента који служи побољшању квалитета роба и заштити купца од последица које може да има куповина неисправне робе. Одраз тога је, између осталог, теза да захтев за наплату уговорних казни за испоруку неисправне робе је независан захтев од права на јемство, а купац има право да га оствари иако је изгубио право на јемство због на пр. прекорачења термина за подношење рекламације или из других разлога. У случају да се констатује да је досуђена сума уговорних казни због неиспра-

вне робе нижа од суме која повериоцу припада према одговарајућим прописима, арбитражна комисија је обавезна да шире примењује овлашћења. У споровима који се воде због лошег квалитета испоручених роба смањење уговорних казни може да наступи само у изузетним ситуацијама, јер слаби дисциплину при извршавању уговора и долази у супротност са принципом економског деловања на квалитет производње. У циљу даљег јачања средстава деловања на продавца који је испоручио неисправну робу у судству је испољена тенденција која допушта стицај основа одговорности произвођача за недостатке на роби на име јемства као и општих принципа одговорности *ex contractu* (чл. 471 Грађанског закона). Потреба да се повећа утицај на произвођача неисправних роба уграђена је такође и у основе зацртаног у судству правца који је ишао ка проширењу критеријума за примену конструкције одговорности *ex delicto* за штете нанете испоруком неисправне робе. Синтезу те тенденције налазимо у Одлуци 1/77 Савета Државне Привредне арбитраже од 25. IV 1977. године која утврђује опште директиве у арбитражном поступку о одговорности на име недозвољеног доношења штете испоруком производа са грешком. Савет Државне Привредне арбитраже сматра да је већа брига о потребном квалитету роба, настојање да се боље снабде тржиште и подмире потребе потрошача у ствари образложење тезе по којој у односима између јединица друштвене привреде испорука робе са грешкама битно нарушава и отежава извршење обавезе као што је заштита друштвене својине (чл. 127, тач. 1, 141, 355 чл. 2 Грађанског закона), а посебно обавезе спровођења принципа економичности производње и промета као и заштите националне привреде од губитака (386 грађанског закона и у случају кривице, образлаже одговорност због недозвољене радње (чл. 415 грађанског закона) независно од одговорности због неизвршавања уговора како је предвиђено (стицај основа одговорности за неизвршење или неодговарајуће извршење обавеза предвиђен је чл. 433 грађанског закона).

V

Завршне примедбе

Из прегледа актуалних, нових решења у области економско-финансијског и правног деловања на квалитет производње произилази да пољско законодавство располаже великим бројем прописа који чине основу за енергичније деловање у предметној материји него што је то био случај у прошлости. Треба осим тога подвући да ће свеукупност питања везаних са квалитетом бити обухваћена законом скупштине о стандардима, метрологији и квалитету производа. Закон ће садржати комплекс основних, јединствених прописа из области квалитета који ће обухватити све елементе деловања на квалитет производа услуга и грађевинарства. Такође су у току припреме за дефинитивно формулисање пројекта Закона о трговини и услугама. Многи прописи из тог закона редиговани су у циљу веће заштите интереса потрошача. На крају треба приметити да

се повећава и друштвени притисак на индустрију. О овом сведоче комитети друштвене контроле формирани при народним одборима на основу Закона од 26. V 1978. године о изменама закона о народним одборима (Сл. лист бр. 14, поз. 61) и одлуке Државног Савета од 2. VI 1978. о комитетима друштвене контроле (Пољски Монитор бр. 20, поз. 69). Задатак тих комитета је уочавање и елиминисање негативних појава које се између осталог јављају у пословању предузећа, ближе речено, у области квалитета тржишних артикала и у асортиману.

dr Jacek Trojanek